

gepubliceerd maar veel eerder geschreven) het bewijs, dat ook in de Republiek de absolute macht van de magistraat in politieke zowel als in religieuze zaken werd verdedigd, en trekt van daar de lijn door naar een verdediging van de vrijheid van het individu door de Staten, die kunnen steunen op deze opvatting van het 'absolutisme' (152-156). Vandaar waagt de auteur een grote sprong naar Spinoza en Pieter de la Court en roept de verdediging der privileges tijdens de Opstand uit tot een voorstadium van het niet meer louter politiektheoretisch, maar filosofisch vrijheidsbegrip van deze twee en andere denkers uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Deze gedachtengang is belangwekkend, maar mijns inziens niet overtuigend.

De auteur baseert haar overwegingen op de bestudering van een aantal pamfletten — waaruit ook uitvoerig wordt geciteerd—en contemporaine politiektheoretische en filosofische verhandelingen. Haar literatuurlijst vertoont merkwaaardige omissies, waarbij men zich afvraagt of die per ongeluk of expres zijn ontstaan. De bijdragen van Woltjer, Geurts en De la Fontaine Verwey over het beroep op de privileges in de Opstand staan er bijvoorbeeld niet in, Kossmanns artikel over volkssouvereiniteit weer wel, maar Skinners *The foundation of modern political thought* en de *Bibliography of Dutch seventeenth century political thought* zijn niet gebruikt. Ongetwijfeld had het boek er heel anders uitgezien als deze recente literatuur wel was verwerkt.

M. E. H. N. Mout

Z. R. W. M. von Martels, *Augerius Gislenius Busbecquius. Leven en werk van de keizerlijke gezant aan het hof van Süleyman de Grote. Een biografische, literaire en historische studie met editie van onuitgegeven teksten* (Dissertatie Groningen 1989; Dalfsen: Z. R. W. M. von Martels (Tolhuisweg 11, 7722 HS Dalfsen), 1989, xx + 599 blz., f75,-, ISBN 90 9002963 X).

De Zuid-Nederlander Augier Ghislain de Busbecq bracht, zo 'weten' velen, de eerste tulp naar Europa. Zeker was hij een van de meest boeiende gezanten die het keizerlijk hof te Wenen ooit naar de Hoge Porte stuurde. Hij was waarschijnlijk ook een van de meest invloedrijke, niet zozeer in politiek-diplomatiek opzicht alswel op het terrein van de Europese culturele contacten met het Nabije Oosten, dat immers zo lange tijd grotendeels ingebed was in het Ottomaanse imperium. Busbecqs reputatie in dezen berust vooral op zijn *Legationis Turcicae epistolae quattuor*, gepubliceerd in de jaren 1581 tot 1589, aangezien juist deze 'brieven' een significante rol gespeeld hebben in de wording van het Europese Turkenbeeld.

Dat aan Busbecq, over wie reeds het nodige geschreven is, dit Gronings proefschrift gewijd is, mag verheugend heten: een samenvattende studie, in het Nederlands en op grondig bronnenonderzoek gebaseerd, is zeker een niet geringe prestatie.

Na een eerste deel waarin Von Martels de vroege(re) biografieën van Busbecq analyseert om na te gaan hoe zijn reputatie in de loop van de eeuwen tot stand kwam en groeide—op zich reeds een zinvolle exercitie in intellectuele, c. q. wetenschapsgeschiedenis — onderzoekt hij in deel twee de genese van de vier 'Turkse brieven', die geen rechtstreekse berichtgeving uit Istanboel bevatten doch latere composities zijn, waarin Busbecq zijn ervaringen en wetenschappelijke ontdekkingen in briefvorm presenteerde, zoals zo dikwijls gebeurde. Ook gaat schrijver in op de boeiende en gecompliceerde drukgeschiedenis van de 'brieven'.

In het lange derde deel wordt een biografische schets van Busbecq geschreven die, mede gezien de grote hoeveelheid archiefmateriaal die eraan ten grondslag ligt, zeker fundamenteel mag heten, vooral voor de periode van Busbecqs eigenlijke levenswerk, de jaren volgend op zijn

eerste gezantschap naar Istanboel in 1554. Dat dit verhaal een zekere thematische verbrokkeling vertoont, is wel onvermijdelijk door het chronologisch keurslijf waarin het biografisch genre nu eenmaal dwingt.

Bovendien wordt in deel vier, dat Busbecqs wetenschappelijke verdiensten analyseert, zinvol ingegaan op de verschillende zaken waarmee Busbecq zich heeft beziggehouden: het 'Monumentum Ancyranum', de grote rotsinscriptie van de *res gestae* van Augustus, door zijn gezantschap in 1555 ontdekt; de Griekse manuscripten bewaard in Byzantijnse en, vervolgens, Ottomaanse bibliotheken; het Krim-Gotisch; het vooral botanische en biologische onderzoek. Tenslotte ontleedt schrijver Busbecqs geschrift uit 1576 over de noodzaak Europa, i. c. de zuidoostgrens van het Habsburgs imperium tegen de Turken te verdedigen, een geschrift waarin Busbecq een beknopte, lange tijd voor het Turken(vijand)beeld medebepalende analyse van het Ottomaanse rijk gaf.

Een tweetal kanttekeningen zij mij veroorloofd. Ten eerste. Duidelijker dan op de pagina's 373-374 en elders doorschemert, had uit de verf moeten komen dat althans cultuurhistorisch gezien Busbecq niet bijzonder was, maar een van de toch talrijke zestiende-eeuwse *erudits*, representant van die algemeen geldend patroon van culturele bezigheid. Ten tweede. De typografische en betoogtechnische keuze van schrijver om zijn gehele tekst per paragraaf te geleiden in stukjes ruim gedrukte hoofdtekst, doorspekt met veel kleiner gedrukte en langere passages die volgens schrijver 'gedetailleerde bespreking van de onderwerpen' en 'korte inleidingen of uitweidingen bevatten die in een strikt wetenschappelijk boek zouden mogen ontbreken', acht ik bepaald ongelukkig. Het argument dat hiermee het werk voor een ruimere lezerskring toegankelijk zou worden, gaat mijns inziens juist door deze werkwijze niet op. Los nog van de vraag of op deze wijze een valide onderscheid tussen een 'wetenschappelijke' tekst en een publikatie voor een groter publiek zinvol kan worden gerealiseerd — ik meen van niet — heeft deze gedachte geleid tot een betoog dat zeker minder helder en gestructureerd is dan het had kunnen zijn. Lang niet altijd is duidelijk waarom de ene passage 'hoofdtekst' is, en een andere detailuitleg of uitweiding. En dat is jammer, omdat Busbecq een 'populair' boek verdient dat zeker ook wetenschappelijk kan zijn, en omdat schrijver bij uitstek degene lijkt die, gezien zijn gedegen materiaalkennis, zulk een boek zou moeten schrijven.

Om eventuele nieuwsgierigen alvast tevreden te stellen. Schrijver laat zien dat Busbecqs faam als de 'ontdekker' van de tulp ongegrond is, en dat Busbecq zelf zich ook nimmer op een dergelijk wapenfeit beroemd heeft.

P. J. A. N. Rietbergen

P. J. Verkruijsse, ed., *Johan de Brune de oude (1588-1658). Een Zeeuws literator en staatsman uit de zeventiende eeuw* (Werken uitgegeven door het koninklijk Zeeuwsch genootschap der wetenschappen VI, Middelburg: Koninklijk Zeeuwsch genootschap der wetenschappen, 1990, 151 blz., f30,-, ISBN 90 70534 15 0).

Hoewel Johan de Brune de oude in het begin van deze eeuw door Kalff onze beste prozaschrijver der zeventiende eeuw na Hooft is genoemd, heeft hij nooit een ereplaats in het letterkundig pantheon van onze gouden eeuw gekregen. Zijn werk werd gedurende de eerste vijftig jaar na zijn dood een aantal malen herdrukt, maar de publieke waardering bleef beperkt. In Middelburg, waar De Brune als advocaat, magistraat en hoge ambtenaar een leven lang woonde en werkte, is nooit een straat naar hem genoemd. Voor W. A. Hendriks, docent taalkunde en taalbeheersing aan de hogeschool Holland te Diemen, was dit gebrek aan waardering aanleiding ter gelegenheid